

slovenský národopis

4 | 23

VEDA, VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE VIED, 1975



V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

STÚDIE

Milan Leščák: Slovenská folkloristika v rokoch 1945—1975	515
Soňa Burlasová: K projektu výskumu piesní s družstevnou tematikou	546
Mária Kosová: Slovenská paremiológia a perspektívy jej ďalšieho rozvoja	553
Éma Kaňouňová: Malokarpatské obe-račky — nová verzia tradičných slávností	566

DISKUSIA — GLOSŤ

Adam Pranda: K problematike chápania a zamerania národopisného výskumu súčasnosti	581
---	-----

ROZHĽADY

Svetozár Švehlák: Folkloristika a folklorizmus	602
Katalóg slovenských ľudových rozprávok (Viera Gašparíková)	611
Súpis slovenských ľudových balád (Soňa Burlasová)	615
Archív ľudového divadla (Daniel Luther)	618
Vedecká konferencia o poslaní národopisu v socialistickej spoločnosti (Adam Pranda)	619
Sympóziium o robotníckych a politických piesňach v Moskve (Soňa Burlasová)	623
Správa o činnosti Metodologického seminára pre mladých vedeckých pracovníkov pri NÚ SAV (Gabriela Lunterová)	624

RECENZIE A REFERÁTY

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Милан Лешчак: Словацкая фольклористика в 1945—1975 гг.	515
Соња Бурласова: К проекту изучения песни на колхозную тему	546
Мария Косова: Словацкая паремиология и перспективы ее дальнейшего развития	553
Эма Каňоунова: Малокарпатский сбор виногограда — новая версия традиционных праздников	566

ДИСКУССИЯ

Адам Пранда: К проблематике понимания и направленности этнографического изучения современности	581
--	-----

ОБЗОР

Светозар Швехлак: Фольклористика и фольклоризм	602
Каталог народных словацких сказок (Вера Гашпарикова)	611
Перечень словацких народных баллад (Соња Бурласова)	615
Архив народного театра (Даниел Лутер)	618
Научная конференция о роли этнографии в социалистическом обществе (Адам Пранда)	619
Симпозиум о рабочих и политических песнях в Москве (Соња Бурласова)	623
Отчет о деятельности Методологического семинара для молодых научных работников при ЭИ САН (Габриела Лунтерова)	624

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

Na 1. strane obálky: Oberačka. Časť z vyšívaného obrazu ľudovej vyšívačky M. Kaducovej zo Soporne, 1974.

Auf der Vorderseite des Umschlages: Ernte. Teil aus dem gestickten Bild der volkstümlichen Stickerin M. Kaducová aus Soporňa, 1974.

SLOVENSKÁ PAREMIOLÓGIA A PERSPEKTÍVY JEJ ĎALŠIEHO ROZVOJA

MÁRIA KOSOVÁ
Národopisný ústav SAV, Bratislava

Slovenská paremiológia v striktnom význame tohto termínu (gr. paroimion — príslovie; paremiologia — veda o prísloviach) je v statu nascendi. Ako súčasné exaktne orientované bádanie aj v zmysle publikovaných názorov folkloristov vlastne ešte neexistuje — napokon nielen u nás. Preto sa treba vrátiť do slovenskej kultúrnej minulosti a hľadať kontinuitu slovenskej paremiológie. V minulosti poznávanie rozsahu prísloví a výber z nich pre konkrétne ciele bolo určované dobovými názormi a postulátmi. V tomto zmysle slovenská paremiológia bola na vtedajšej rovine požiadaviek odbornej aktuality. Túto vtedajšiu aktuálnosť predstavuje prvá tlačaná zbierka prísloví D. Sinapiusa *Horčičku, Neoforum latino-slavonicum*, vydaná v r. 1678, ktorá nezdôrazňuje natoľko etnickú pôvodnosť, ako skôr všeobecnú morálno-etickú platnosť prísloví. Horčička vidí v prísloviach v súvisi s týmto názorom predovšetkým vhodný didaktický nástroj pre potreby spisovateľov, kazateľov a vychovávateľov. Dôsledkom takýchto názorov na príslovie ako sumu noriem určujúcich ľudské vzťahy a konanie bol nielen výber príslovných výrokov, ale predovšetkým jeho usporiadanie do tematických skupín odrážajúcich hierarchiu vtedajších morálnych hodnôt.

Obdobie počiatkov národného obrodenia, viažúce sa na 18. storočie, prejavuje sa vlastným prístupom k materiálu prísloví, vyplývajúcim zo záujmu o jazyk ako jednu zo základných čít národnej svojbytnosti. V dôsledku toho sa príslovie dostávajú do zorného poľa záujmu filológov ako dodatky ku gramatikám slovenského jazyka. P. Doležal v diele *Grammatica slavico-bohemica* (1746) uvádza súbor prísloví ako: additamentum ad ornatum syntaxin et facilitandam poesim spectant inter alia 1. Adagia. Dictiones metaphoricæ et phrasæ elegantiores. 3. exempla dictiones metricæ. A. Bernolák k svojej gramatike (*Grammatica slavica*, 1790) tiež pripája zbierku slovenských prísloví — Adagia Slavica. Lingvistická tendencia je obdobná ako u Doležala, no v príslovných výrokoch sa prejavuje hornooravský rodák Bernolák popri mravoučných sentenciách zaraďovaním mnohých „proverbii rustici“.

Systémový prístup oboch lingvistov sa prejavuje abecedným usporiadaním príslovných výrokov podľa tzv. kľúčových slov, čo v mnohých prípadoch predstavuje súčasne nositeľov významu príslovia. K oboj zbierkam, Doležalovej i Bernolákovovej, je pripojený register kľúčových slov, čo uľahčuje orientáciu v materiáli. V zbierkach časovo viažúcich sa na 18. stor. pri-

slovía sú chápané z filologického hľadiska ako jedna z foriem manifestácií národného jazyka, prostriedok na ozdobu reči a vhodná pomôcka pri vyučovaní národného jazyka.

V ďalších fázach národného obrodenia od dvadsiatych rokov 19. stor. v súlade s objavením a zdôrazňovaním kultúrnych i umeleckých hodnôt ústnej slovesnosti záujem o príslovia opúšťa kabinety učencov a stáva sa vecou „vlasteneckej verejnosti“. Ján Kollár v úvode *Písni světských* (1827, II, s. XXVI) žiada, „aby zároveň porekadla, přísloví, pohádky (hádky), pověsti (povídky) národní, též zastaralá slova zhromažďovali, obyčejě mezi Slováci trvající popisovali...“¹

Štúrovské *Codexy*, preferujúce v súvisi s dobovým záujmom najmä prozaickú ľudovú tradíciu, všimli si aj príslovné výroky a frazeologický materiál ľudového jazyka. Nakolko sa v *Codexoch* vyskytovali názory alebo návrhy na systematické usporiadanie prísloví, ostáva ešte otvoreným problémom.²

V druhej polovici 19. stor., poznačenej veľmi intenzívnym zbieraním príslovných výrokov, dostávajú systémovú podobu zásluhou kodifikátora folkloristiky Pavla Dobšinského. Dobšinský vychádza, povedať by sme, z národopisného hľadiska, z významovej zložky prísloví a zo skutočnosti, že tvorcami a nositeľmi prísloví je človek. Z týchto hľadísk sa zamýšľa nad usporiadaním už dovtedy značného množstva príslovných výrokov a navrhuje zaradiť ho do týchto desiatich skupín: 1. Človek vo vztaste a vývine telesno-duševnom. 2. Človek vo vývine duchovnom.

3. Boh a náboženstvo. 4. Príroda a stворenstvo. 5. Rodina a domácnosť, 6. Spoločenské pomery, 7. Spoločenské zriadenie (obec, vlasť, právo, zákon), 8. Krajiny, národy, svet. 9. Životné osudy, 10. Doplnok (prirovnania, hlasy zvierat). Táto koncepcia, vyplývajúca z hlbokého poznania folklóru, je súčasne dokladom abstrahujúceho systémového myslenia Dobšinského.

P. Dobšinského národopisné chápanie prísloví, ale aj obrodenecké jazykové hodnotenie príslovných výrokov spojil A. P. Záturský v dosiaľ najrozsiahljšom súbore prísloví, vydanom v r. 1896 v Prahe pod názvom *Slovenské přísloví, pořekadla a úsloví*. Záturský svoj pohľad na príslovia definuje vetou, že príslovia sú obrazom myslenia národa a zachovávajú reč národa (*Slovenské přísloví*, úvod s. 1). Už od začiatku svojho záujmu o príslovia pokúša sa Záturský o systematické usporiadanie príslovných výrokov. V úvode k slovenským prísloviám píše, aké ťažkosti prekonával pri úsilí systematicky utriediť 2000 výrokov svojej prvej zbierky z r. 1863 „podľa vecného obsahu“. Výsledné dielo *Slovenské přísloví* po mnohých prepracovaniach a pod vedením erudovaného slavistu Fr. Pastrnka i radách filozofateológa Fr. Šujanškého, usporiadal Záturský do dvadsiatich skupín takto: 1. Človek, jeho vek, pohlavie, rodina a domovina, 2. Ľudské telo, jeho potreby, choroba a smrť, 3. Pomery spoločenské (vzťahy ľudí, cnosti, necnosti, samostatnosť a závislosť, právo), 4. Spoločenské triedy, stavy, rod a zamestnanie, 5. Majetok a výživa, 6. Strava, odev, čistota a tanec, 7. Ľudský rozum, 8. Všeobecné pravidlá múd-

¹ Preskúmanie a uskutočnenie tejto výzvy je vecou archívneho štúdia. Že sa Kollárova výzva stretla s ohlasom, o tom podľa informácie dr. R. Briána svedčí zlietka prísloví v Kollárovej pozostalosti.

² Štúrovské *Codexy* postupne pripravuje do tlače M. Dzubáková; výsledok jej edičnej práce bude dôležitým prínosom aj pre historickú slovenskú paremiológiu.

rosti a opatrnosti. 9. Pravda, mravy a duševné prejavy. 10. Ľudská reč a slovo. 11. Všeobecný priebeh života a príhody v ňom. 12. Dobré a zlé mravy, Pravda a vieru. 13. Proroctvá a úkazy prírody. 14. Príslovia, porekadlá a úslovia o vlastných menách. 15. Poverené príslovia. 16. Prirovnania a iné výroky. 17. Rozličné pohovorky a úslovia. 18. Príslovia, porekadlá a úslovia neznámeho významu. 19. Z detského sveta. 20. Hlasy zvierat a vecí.

Vnútročné usporiadanie skupín prísloví v Zátúreckého chápaní je veľmi diferencované: sleduje jednak témy skupín a vnútri témy sú výroky usporiadané podľa žánrovej rozmanitosti na príslovia, porekadlá, úslovia. Vlastné výroky v tomto zatriedení sú radené podľa abecedného poriadku, pričom rozhoduje znenie prvého slova príslovného výroku. Zátúrecký k svojej zbierke vytvoril aj register hesiel, pomocou ktorých by sa bolo možné orientovať v rozsiahlom materiáli. Jednako register pre svoju zložitú a nie vždy výstižne vytvorenú heslá nesplnil svoju funkciu.

Zátúrecký v slovenskej paremiografii je prvý, ktorý v knižnom vydaní prísloví rozlišuje a spresňuje tento folklórny druh na príslovia, porekadlá a úslovia (dnešný termín — ustálené zvraty) a pohovorky. Uvedomuje si, že Slovák pod slovo porekadlo zahŕňa príslovia i porekadlá, no vo svojej systematickej Zátúrecký usiluje sa rozdeľovať tieto skupiny, no uvedomuje si pritom plynulosť hraníc a prechodu výroku z jednej skupiny do druhej. Začlenením tzv. úsloví, v čom je nesporné Zátúreckého prínos aspoň v zmysle ich knižného publikovania v slovenskej paremiografii, ostáva Zátúrecký aktuálny i v súčasnom chápaní druhov príslovných výrokov. Aktuálnosť obsahu Zátúreckého zbierky vidíme i v rozšírení tradičného chápania rozsahu prísloví v pomere k jeho predchodcom: myslí-

me tým na série prísloví typu poverené príslovia, časti Ľudových piesní používané ako príslovia a najmä na široký záber na ľudovú frazeológiu. V súvisi s dobovou praxou, prejavujúcou sa porovnávacím aspektom v metodike a pod vplyvom slavistu Pastrnka, nväzva Zátúrecký nielen množstvá variantov príslovných výrokov, ale aj paralely a odkazy v tom čase na základné slovenské zbierky, akými boli Fr. L. Čelákovského *Mudrosloví národu slovenského* (1812) a S. Adalberga, *Księga przysłów, przypowieści i wyrażen przysłowiowych polskich* (1894) — i na niektoré slovenské a moravské regionálne zbierky, ako aj paralely latinských prísloví a súvekých nemeckých i maďarských knižných zbierok prísloví.

V pomere k svojim predchodcom Zátúrecký dôkladne rozpracováva na svoju dobu a možnosti učiteľa pomocný aparát zbierky, vysvetľujúc rečové archaizmy, dialektické zvláštnosti, národopisné i kultúrno-historické javy, ktorých význam čas zatemnil.

Zátúreckého dielo po vyjdení vyvolalo záujem o slovenské príslovia u iných slovenských vzdelancov okrem jeho pôvodných spolupracovníkov. A tak na prelome storočia Slovenské pohľady i Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti uverejňovali ďalšie a ďalšie príslovné výroky v ich mnohotvárnej variabilite. Fr. Šujanický, erudovaný filozof kultúrohistorickej orientácie, na stránkach Slovenských pohľadov sa zamýšľal v tom čase nielen nad systematickou, ale aj nad filozofickými názormi obsiahnutými v slovenských prísloviach. A jednako ani po dlhšom časovom odstupe od Zátúreckého *Slovenských prísloví* nevzniklo dielo, ktoré by splnilo komplexné poznanie príslovného materiálu na úrovni svojej doby a interpretovalo ho na rovine súčasnej paremiológie. Dve zbierky: A. Hanigovského *Slovenské príslovia* z r. 1938

a A. Melicherčíka *Slovenské príslovia* z r. 1958 predstavujú skôr praktické príručky už známeho a publikovateľného materiálu, prevzatého najmä zo Zátareckého zbierky, z hľadiska systematiky neprinášajú nič nové, ba dokonca ju zanedbávajú.

Dve reedície Zátareckého *Slovenských prísloví* (Bratislava, Tatran 1964, 1975 a pripravujúce sa tretie vydanie; edične pripravila M. Kosová, úvodná štúdia od A. Melicherčíka) hovoria zreteľne o záujme o príslovia aj v širokých čitateľských kruhoch. No súčasne vyjadrujú aj naliehavosť súborného vydania slovenských prísloví, ktoré by oboznámilo s prísloviami v historickom priereze, ale aj v synchronii, nehovoriac o jeho odbornom spracovaní na úrovni súčasného vedeckého poznania.

Na túto generačne záväznú úlohu podujal sa Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied v Bratislave. V roku 1969 bol podaný program výskumu, štúdia, archivovania a edičnej prípravy slovenských príslovných výrokov (tento termín používame zatiaľ ako pracovný pre všetky typy prísloví, porekadiel a ustálených výrazov). Táto úloha sa stala v r. 1971 časťou štátneho plánu VIII-3-9/3); riešiteľom úlohy je M. Kosová s kolektívom.

Prv ako pristúpime k oboznámeniu s našou koncepciou a so stavom už dosiaľ vykonaných prác na projekte *Slovenské príslovia*, považujeme za potrebné podať niekoľko teoretických, metodologických i organizačných aspektov z pozície súčasnej medzinárodnej paremiológie, ako je rozpracovávaná v rôznych folkloristických centrách, ale aj jednotlivými bádateľmi.

Súčasná folkloristika napospol zaraďuje príslovia medzi tzv. jednoduché formy (einfache Formen), alebo ešte menej vhodne nazýva ich „malými formami folklóru“ (ostane, aké je to kritérium pre vytvorenie kategórie?). Hoci by výrazové stvárnenie

príslovných výrokov zodpovedalo tomuto terminologickému označeniu, a aj to len za cenu neuvedomenia si poeticko-štylistickej výstavby príslovných výrokov, jednako tomuto skromnému označeniu odporuje druhá zložka, a to významová stránka prísloví. Výsledok oboch chápaní: pomerne jednoduchý výraz je cele nabitý myšlienkovým nábojom. Odveká skúsenosť ľudstva sa sformulovala do pádných konštatovaní, imperatívov, ba až do axiém, a to v adekvátne stvárnenom výraze.

Za zakladateľa modernej vedy o prísloviach sa považuje Archer Taylor (1890–1973), donedávna nestor paremiológov, pôvodnou špecializáciou germanista, naposledy profesor na Kalifornskej univerzite v Berkeley, polyhistor, atribút tak veľmi žiaduci v osobe paremiológa.³ V knihe *The Proverb* (Folklore Ass. Hatboro, Pennsylvania 1931) sumarizoval najzákladnejšiu problematiku interpretácie „dlávnej ľudovej múdrosti“, a to v troch tematických okružkoch: pôvod vzniku prísloví, druhy a štýl prísloví. Jednako až druhé vydanie tohto diela v r. 1962 (Copenhagen Rosenkilde und Bagger), podnietilo takmer simultánne novoorientované bádanie o prísloviach v súčasnej svetovej folkloristike.

Taylorovské chápanie prísloví ako *monumenta humana* vychádza z dôsledného uvedomovania si spoločenských a kultúrnych faktov v histórii ľudstva. Odmieta tradičný protiklad ľudové-knižné príslovné výroky. Táto dichotómia, rozlišujúca výroky podľa pôvodu, predstavuje skôr jednu z mnohých kultúrno-sociálnych vrstiev, ktoré sa v priebehu vekov navrstvovali a prevrstvovali v konkrétnom fonde prísloví určitého etnika. Vyslovil všeobecne platnú

³ Porov. A. Taylor octogenario in honorem Proverbium 1970, 5.; bibliografia paremiologických prác, tamže, s. 4–8.

definíciu príslovných výrokov sa Taylor neodvážil pre príliš rozmanitý obsah tohto pojmu, i pre jeho meniace sa hodnoty v čase, mieste a etniku. Definíciu nahrádza skôr konštatovaním, veľmi jednoduchým, že príslovie je výraz bežný medzi ľuďmi.

Okruh problémov týkajúcich sa pôvodu prísloví rieši Taylor rozborom významovej i výrazovej stratifikácie. Z tohto uhla nazerania rozvíja otázku pôvodu prísloví, súvzťažnosti so základnými princípmi procesu a systému príslovných výrokov. V systematike a kategorizácii príslovných výrokov rozoznáva Taylor nasledujúce druhy: príslovné apoftegmy, metaforické príslovie (o dejinách, o novších udalostiach, o rodine a živote, o poľovníctve a rybárstve, o mori, o spoločenskom živote, o obchode), ďalej typy prísloví modelované na základe starších výrokov. V sledovaní procesu vzniku prísloví zaoberá sa Taylor s pojmom variability v tradovaní prísloví, podmienenej podľa neho paralelnými, kontrastnými a menlivými prvkami prísloví. Sleduje ďalej vznik prísloví z hľadiska výrazových zložiek, ktorý definuje okruhom problémov, týkajúcich sa vzťahu prísloví k dôležitým druhom folklóru (ústna próza a poézia), k individuálnym autorom a napokon rozoberá vrstvu prísloví biblického pôvodu a príslovia prevzaté z antickej kultúry.

Významovú zložku prísloví analyzuje vo vzťahu odrazu povier v prísloviach, v historicosti prísloví, v príslovných formuláciách právneho systému, prekáračských susedných obcí, miest, etnik a pod., v meteorologických prísloviach (nové označenie tzv. pranostik), v somatologických výrokoch, konvenčných spoločenských frázach a vo výrokoch obsahujúcich veštby, napríklad prírodných katastrof, vojen a iné.

V štylistike prísloví poukázal Taylor na špecifickú realizáciu poetických postupov: na jazykové a metrické zvláštnosti, meta-

foru, personifikáciu, paralelizmus a kontrast na tzv. neúplné vetné výroky, použitie korelácie, rytmu, alúzií a výskyt slovných hier.

Zo štýlových zvláštností odvodzuje Taylor kategóriu dialogických prísloví a epigramatických výrokov. Nie je bez zaujímavosti, že zo štýlovej podoby prísloví odvodzuje Taylor aj ich špecifické národné a etické črty. Do komplexne chápanej problematiky prísloví včlenil Taylor aj problém vzťahu príslovia literatúry.

Popri prísloviach vo vlastnom zmysle tohto termínu (proverbs) rozlišuje Taylor proverbial phrases (slovenský adekvát — porekadlá) a wellerisms, predstavujúce špecifické znenie zložené z výroku a prídavku „povedal a urobil“; pomocný, ale v medzinárodnej terminológii už zaužívaný termín, odvodený od románovej postavy Samuela Wellera z Dickensových *Pickwick Papers* (1837), ktorý sa vyjadruje pomocou takýchto výrokov, napr. „Mnoho kriku pre málo vlny, povedal čert a sťahal sviňu“. Poslednú skupinu tvoria rôzne druhy prirovnaní, modelované jednak na základe historikom, jednak na pojmoch kvality, kvantity, farebnosti ap.

V súčasnej slovanskej paremiológii obdobný význam ako A. Taylor predstavuje kultúrne historicky orientované dielo Juljana Krzyżanowského, pokračujúce vo vynikajúcich tradíciách poľskej paremiografie a vrcholiace monumentálnym pamätníkom súboru prísloví, *Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich*, zv. I—III (Warszawa 1969, 1970, 1972), ktorého bol J. Krzyżanowski hlavným redaktorom i autorom koncepcie.

V sovietskej vede veľmi aktuálne teoretické východiská interpretácie i systematiky prísloví predstavujú práce G. Permjakova;⁴ s ich formuláciami, aj adaptáciou pre naše úlohy paremiológie budeme sa zaoberať v ďalšom texte.

Dávne želanie A. Taylora, aby existoval samostatný časopis pre otázky paremiológie sa spojilo s paralelným úsilím fínskeho folkloristu M. Kuusiho. Na VI. zjazde UIAE, Medzinárodnej únie antropológov a etnológov r. 1964 v Moskve, v sekcii folkloru vyzval prof. Kuusi prítomných folkloristov k medzinárodnej spolupráci na poli paremiológie. Jeho výzva bola prijatá s veľkým súhlasom a predseda sekcie prof. Žirmundski privítal túto výzvu prehlásením „časy izolacionizmu sa pominuli“. A tak už začiatkom roku 1965 vyšlo prvé číslo medzinárodného časopisu *Proverbium*, ako informačného bulletinu, redigovaného redakčnou radou, ktorej členmi boli M. Kuusi, J. Krzyżanowski, D. Loukatos, A. Taylor. Od roku 1971 funguje redakčná rada v novom zostavení, a to J. I. Kalontarov, M. Kuusi, A. Dundes, D. Loukatos a V. Voigt.

Bez monumentálnych kongresov a konferencií, využívajúc medzinárodné stretnutia pri iných príležitostiach, paremiológovia, hoci len vo veľmi krátkom čase, vymieňajú si formulácie stále sa vyvíjajúcich a spresňovaných názorov na otázky skúmania prísloví. Časopis *Proverbium*, za desaťročie 1965—1975 vyšlo 25 čísiel, združil paremiológov, možno povedať, zo všetkých kontinentov. Na stránkach tohto navonok skromného časopisu paremiológovia prinášajú závažné výsledky svojich teoretických úvah, viažúcich sa k analýze prísloví, porovnávaciemu skúmaniu, folklornej i jazykovej interpretácii textov, k systematike a archívovaniu príslovných fondov. Organizáciou i vydávaním časopisu je poverený prof. M. Kuusi (časopis vychádza pri Spo-

ločnosti pre fínsku literatúru v Helsinkách), ktorý svojou prísnou, ale aj laktnou náročnosťou vymieraťa neskôr aj s ďalšími „*sum cuique*“ v množstve recenzií paremiologickej literatúry, ktorá *Proverbium* dochádza doslovne zo všetkých končín sveta.

Ak A. Taylor v jednom z prvých čísiel *Proverbium* napísal: „Sme na začiatku skúmania podstaty, charakteristiky, dejín prísloví a ich úlohy v kultúre“, a ak k tomu dodáme, že paremiológia donedávna neexistovala vo folkloristike, ako napríklad dávno mal v nej miesto tradičný, veľkoplošný, mnohoosobový záujem o výskum ľudovej rozprávky a piesne, a že príslovia boli skôr predmetom záujmu lingvistov, literárnych vedcov, sociológov, filozofov a logikov, s udivením zisťujeme, že za krátky čas príslovia sa stali poľom systematického premýšľania erudovaných folkloristov, ktorí objavili pre seba i pre vedu výsostne zaujímavé, ľudstvu zjednocujúce kultúrne monumenty, ktoré sa nestali kultúrnymi skamenelinami, ale ožívujú ľudskú komunikáciu od najstarších známych kultúrnych epoch (porov. E. I. Gordon, *Summerian proverbs*, Philadelphia 1959) po našu súčasnosť a usudzujúc z nej asi dlho nevyvíznú z jazyka národov.

Súčasná paremiológia chápe komplexné Taylorovo paremiologické dielo ako súhrn podnetov, ktoré sa kriticky rozpracúvajú na národných i regionálnych súboroch prísloví, no idú oveľa ďalej za toto dielo, aplikujú najmä v teoretickom poznaní výsledky najsúčasnejšieho vedeckého poznania. Pre orientáciu čitateľa uvedieme aspoň niektorých autorov a ich témy, uverejnené v časopise *Proverbium* v rokoch 1965—1975: A. Taylor články o generálnej línii skúmania prísloví; G. Permiakov aplikuje semiotické princípy v analýze prísloví, H. Jason a A. Dundes sa venujú štruktúrnemu rozboru prísloví; I. Levin a M. Kuusi riešia otázky

⁴ PERMIAKOV, G. L.: *Izbrannye posloviye narodov vostoka*, Moskva 1968; TĚN ISTÝ: *Ot pogovorki do skazki. Zametki po obščej teorii klíše*, Moskva 1970.

triedenia prísloví v archívoch a otázky medzinárodnej systematiky prísloví; L e v i n navrhuje demoskopický výskum prísloví; E. K o k a r e rieši otázku národného a medzinárodného v prísloviach; A. K r i k m a n uvádza problematiku metajazyka prísloví; B. K. G i m b l e t t pracuje s prísloviami na základe využitia metód transformačnej gramatiky. Zo stránok časopisu sa vylučujú čisto materiálové príspevky, za to sústavná pozornosť sa venuje porovnávacej analýze prísloví.

Popri individuálnych prínosoch, kodifikujúcich postupne súčasnú vedu o prísloviach, formulujú sa aj úlohy medzinárodnej spolupráce na poli paremiológie v zmysle kritického riešenia hlavných problémových kruhov, a to: 1. spoločná terminológia, 2. sčpis medzinárodných typov prísloví, 3. metódy a cieľ paremiológie, 4. klasifikácia prísloví, 5. otázky genézy prísloví v dichotómii samovzoik—preberanie.

Problematika sa spracováva v mnohých známych folkloristických centrách,⁵ no časopis *Proverbium* ostáva i naďalej centrom, ktoré informuje o impulzoch, kriticky ich zhodnocuje a takto dáva dobrý prehľad vývoja súčasnej paremiológie.

V súčasnej fáze konštituovania slovenskej paremiológie prijímame zásadnú charakteristiku prísloví, podľa ktorej príslovia vo svojich regionálnych, národných a medzinárodných variantoch predstavujú *mo-*

numenta humana, jedinečné doklady v podstate jednotnej mysle ľudstva, ktoré však chápeme v jej dialektických rozporoch historicko-spoločenského vývoja.

Vychádzame aj z názoru, že príslovie reflektuje dobové poznanie, teda skutočnosť, objektívnu realitu a je kognitívne. Príslovie predstavuje poznatok formulovaný v jazyku, je teda komunikovateľné. Spôsob poznania objektívnej reality vyjadruje príslovie na úrovni, ktorá je odrazom empirického vedomia tej-ktorej doby, podmieneného spoločenským vedomím.

Za svoj pôvod obdobne ako aj ostatné druhy slovesného folklóru vďačia i príslovné výroky samovzniku na základe rovnakých kultúrnych, sociálnych, prírodných i iných podmienok, ako aj preberaniu vyplývajúceho z interetnických a intersociálnych vzťahov. Preto je významová stratifikácia prísloví, samozrejme i slovenských neobyčajne zložitá a kvalitatívne odlišná. Obťažné otázky a sotva úplne vyriešiteľné, súvisiace s genézou jednotlivých výrokov možno, ako sa všeobecne v dnešnej paremiológii predpokladá, vyvodzovať predovšetkým z ideovo-tematických zložiek, a len na druhom mieste z ich výrazovej podoby. Teoretickú bázu slovenskej paremiológie dopĺňame definíciami — charakteristikami príslovných výrokov, sformulovanými významným sovietskym paremiológom G. Permiakovom. Napriek malému priestoru, ktorý zaberajú jednotlivé príslovné výroky z hľadiska ich jazykovej realizácie a vý-

⁵ Uvádzame aspoň tie centrá folkloristiky, o ktorých výsledku práce na archívaní a vydávaní prísloví informuje časopis *Proverbium*. Sú to inštitúcie v týchto krajinách: Fínsko, Litovská SSR, Estónska SSR, Turkménska SSR, Nemecká demokratická republika (Vlastivedný ústav Lužických Srbov), Belgicko, Rumunsko, Nemecká spolková republika (univ. vo Freiburgu i Br.), Turecko, USA (Folklor centrum v Bloomingtone, Indiana University).

⁶ Porov. lingvistické chápanie príslovných výrokov ako časti frazeológie v: MACEK, J.: Zo syntaxe frazeologických jednotiek. *Acta facultatis philosophiae Universitatis Saarikanae*, Bratislava 1972, 79 s.; HRBÁČEK, J.: Co jsou pořekadla? *Čas. pro jaz. a lit.* 1968, s. 198—204; SMIEŠKO-VÁ, E.: Malý frazeologický slovník. Bratislava 1974.

razovej výstavby, predstavujú príslovia pomerne veľmi zložité javy. V chápaní G. Permiakova príslovné výroky predstavujú rečové klišé (podobné frazeologizmom),⁶ ale odlišuje sa od nich priamou či nepriamou obrazovou motiváciou všeobecného významu. Druhým príznakom príslovných výrokov podľa Permiakova je fakt, že predstavujú logické (logicko-semiotické) tvary, ktoré modelujú vzťahy medzi objektmi. A napokon, no nie nakoniec, príslovné výroky predstavujú folklórne druhy, ktoré odrážajú momenty skutočnosti v pregnantne umeleckých tvaroch.⁷

Z uvedených teoretických aspektov sme vychádzali pri určení základnej koncepcie projektu *Slovenské príslovie*. Nadväzujeme vedome a s uznaním na všetko pozitívne, čo v minulosti vytvorilo tradičné slovenské príslovnictvo, no súčasne si uvedomujeme svoju povinnosť objaviť celý prístupný rozsah slovenských prísloví v najrozličnejších kontextoch a interpretovať ich na úrovni súčasnej vedeckej epistemológie.

Základnou fázou poznania akéhokoľvek objektu skúmania je určenie jeho korpusu: v našom prípade to predstavuje zhromaždenie príslovných materiálov z najrozličnejších prameňov a v najširšom časovom výskyte. Keďže dosiaľ známe zbierky slovenských prísloví nie sú ani počtom obsiahle (iste sa ani nám nepodarí objaviť všetky eventuálne dosiaľ neznáme rukopisy) a pre svoje dobové hľadiská nepredstavujú ani ako súhrn komplexnú tematickú infor-

máciu, považovali sme za správne rozšíriť bázu skúmania výskytu príslovných výrokov na rukopisné i tlačené pramene v najširšom význame tohto termínu: didaktická spisba, beletria, poézia, dramatická tvorba a publicistika od najstarších čias až po súčasnosť. Prameňmi tohto korpusu je teda spisba, ktorá vznikala na území Slovenska, ale aj mimo neho, ak má autorskú či tematickú väzbu k slovenskému fondu príslovných výrokov. Časovým východiskom skúmania výskytu príslovných výrokov bude obdobie staroslovienskej vzdelanosti, stredovek, doba renesancie a baroka, vývojové obdobia národného obrodzenia (počiatky klasicizmu, romantizmu, štúrovci, poštúrovské obdobie), literárny realizmus a súčasná spisba.

Obsahom prvej časti/časového záberu budú všetky dostupné rukopisné a tlačené pamiatky v starej sloviencine, v češtine, slovakizovanej češtine, v slovenčine a v latinských i nemeckých prameňoch od stredoveku do baroka.⁸ V najstaršom a staršom období literatúry na Slovensku pôjde o vyhodnotenie príslovných výrokov v najrozličnejších literárnych kontextoch a teda aj v najrozličnejších funkciách týchto výrokov: príписы prísloví v rozličných rukopisoch, príslovie ako loci communes vtedajšieho štýlu, príslovie v kazateľskej literatúre zo Slovenska aj mimo Slovenska, napr. nemecké kázne kňazov — exulantov s prekladmi slovenských príslovných výrokov. O spoluprácu na období staršej literatúry z hľadiska vyhodnotenia príslovných

⁷ PERMIAKOV, G. I.: O logičeskom aspekte poslovie i pogovorok. *Proverbium*, 1968, s. 225–234; TEN ISTÝ: O lingvističeskom aspekte poslovie i pogovorok. *Proverbium*, 1968, s. 276–285; TEN ISTÝ: O predmetnom aspekte poslovie i pogovorok. *Proverbium*, 1969, s. 324–328.

⁸ V určení týchto úsekov pridávame sa periodizácii slovenskej literatúry podľa *Dejín slovenskej literatúry I–IV*. Bratislava 1953, 1960, 1965, 1974.

výrokov v nej sme požiadali doc. J. Minárika, ktorý pripravil predbežný súpis prameňov a od roku 1975 postupne ich spracovávajú pod jeho vedením vybraní slovakisti. Súpisové práce na vyhodnotení príslovných výrokov zo všetkých druhov slovenskej literatúry od začiatku 19. stor. do súčasnosti vedie podľa vopred zostavenej a priebežne dopĺňanej bibliografie M. Kosová. V tejto etape prác bola vyhodnotená slovenská literatúra (beletria, poézia, dramatická spisba, publicistika i niektoré ukážky vedeckého štýlu spoločnovedných diel); výsledkom je prekvapujúco vysoký počet príslovných výrokov, predstavujúcich asi 95 000 príslovných výrokov.

Túto výskumnú činnosť predchádzalo zisťovanie a vyhodnocovanie príslovných výrokov v národopisných prameňoch, a to v časopisoch, zborníkoch, regionálnych tlačiach vrátane krajských tlačí. Tak isto boli prenesené na kartotečné lístky príslovné výroky všetkých dosiaľ známych vydaných zbierok slovenských prísloví. Osobitným problémom je zistenie a získanie príslovných výrokov v teréne. Zo všeobecnej terénnej výskumníckej praxe je známe, že špecializované skúmanie prísloví ako samostatného žánru sa nestretlo zatiaľ s veľkým úspechom. Príslovie existuje len v kontexte, a preto jeho objavovanie v teréne by mohlo byť vecou prinajmenej stacionárneho výskumu alebo predmetom záujmu jednotlivca, ktorý príslovia sleduje v dlhšom časovom období a v prostredí dôverne známom. Túto poslednú podmienku spĺňajú rukopisné texty, ktoré sme získali od K. Ondrejku, a to 14 000 príslovných jednotiek, prevažne z Liptova, v menšom počte aj z iných krajov Slovenska a od J. Gazdika 5000 príslovných jednotiek z obce Šižná na Orave. Menšiu zbierku prísloví, 86 príslovných jednotiek, získal počas folklórneho výskumu Podjavorinou v roku

1973 D. Luther. Usilujeme sa i naďalej ziskávať obdobné rukopisné zbierky slovenských prísloví.

Istotne veľké bohatstvo príslovných výrokov obsahujú výsledky terénnych výskumov súčasných slovenských folkloristov, ako aj súbor rukopisných zbierok ústnej slovesnosti z terénnych výskumov na Slovensku, ktoré pod vedením prof. F. Wollmanna robili poslucháči slovanského seminára v rokoch 1928—1942. Takéto materiály pokladáme za významné nielen z hľadiska samej existencie prísloví v nich, ale predovšetkým pre kontextové fakty, ktoré, ak budú tieto fondy spracované (čo záleží od samých výskumníkov), ukážu fungovanie prísloví v rôznych folklórnych žánroch, v rozprávke, balade, v lyrických piesňach, anekdotách, povestiach, hádankách ap.

Takto formulovaný korpus príslovných výrokov sa začal realizovať v lete 1971 v konkrétnej podobe ako Archív slovenských prísloví. Pracovný tím pozostáva z externých spolupracovníkov; členmi tímu boli najskôr poslucháči národopisu a príbuzných odborov, postupne pribudli slovakisti mladšej a strednej generácie. Externých pracovníkov zúčastňujúcich sa na archívnych prácach je zatiaľ 20. Pracovníci boli v inštruktáži obozruamovaní s cieľom a podobou projektu, ako aj so všetkými pracovnými postupmi, počnúc od prenášania príslovných výrokov z príslovných zbierok na kartotečné lístky, čo predstavovalo prvú etapu práce, až po vyhodnocovanie prísloví z literárnych prameňov. Odovzdané práce sú kontrolované a každý pracovník je informovaný o ich výsledku.

Každý príslovný výrok sa zapisuje na osobitný kartotečný lístok formátu A6 s príslušným kontextom a uvedením presného bibliografického údajja prameňa; pri výrokoch získaných v teréne uvádza sa zaužívaná folkloristická pasportizácia.

Časový postup prác:

r. 1971—1972: prepis príslovných výrokov zo základných zbierok slovenských prísloví a periodík národopisného a regionálneho charakteru predstavuje asi 50 000 príslovných výrokov.

r. 1972—1975: vyhodnocovanie diel slovenskej literatúry od začiatku 19. stor. do súčasnosti; ojedinele diela 17.—18. stor. Celkové doterajšie vyhodnotenie 485 literárnych diel a súborov literárnych diel predstavuje približne 95 000 príslovných výrokov.

Systém postupného utriedovania získaného materiálu v archíve prísloví sme už vyložili na pracovných poradách oddelenia folkloristiky NÚ SAV v súvisi s prácami na obdobných projektoch, ako je napríklad Katalóg slovenských ľudových háľd a Katalóg slovenských ľudových rozprávok. V zásade sa budeme pri archívaní prísloví pridŕžovať praxe usporiadat príslovné výroky systémom kľúčových slov. Pre každý príslovný výrok sa vytvorí počet kľúčových slov podľa potreby, čo značí aj rovnaký počet kópií príslušného výroku. Kľúčové slovo má podobu podstatného mena, slovesa, adjektíva, zámena alebo adverbia. Utriedenie korpusu podľa kľúčových slov má výhodu v tom, že vychádza zo samého výroku, teda zo slovného znenia konkrétneho výroku. Nevýhodou takéhoto usporiadania je, že spája výrazovo rovnako znejúce výroky, ale významovo rôzne, čiže roztráňa významovú súvislosť výrokov. Preto sa ukázalo potrebné doplniť systém kľúčových slov tematickým ukazovateľom, čo znamená súborom slov — nositeľov významu, usporiadaných podľa logického nazerania; v praxi sa toto môže zvýrazniť farebným odlišením lístkov. Ktorému postupu sa dá hierarchická prednosť, ukáže konkrétny postup práce s utriedovaním. Triedenie príslovného materiálu v archívoch prísloví a vynájdenie „najlepšieho systému“ je ešte stále aktuál-

nou problematikou súčasnej paremiológie (porov. návrhy a správy o archívaní prísloví v rôznych číslach časopisu *Proverbum*).

V archíve prísloví budeme pamätať na viaceré krížové katalógy orientujúce v toponymike, vlastných menách, etnickej príslušnosti a pod., ako aj na kartotéky prameňov, z ktorých sme príslovné výroky čerpali.

Keďže sme si vedomí, že usporiadanie príslovných výrokov v Archíve podľa kľúčových slov a tematických celkov rozruší predovšetkým súbor prísloví vyhodnotený z jednotlivých literárnych diel, založili sme rad „monografií“, ktoré predstavujú príslovné výroky z diela konkrétneho autora, prepísané na háčky, pričom presne oddeľujeme výroky z každej knižnej jednotky.

Súbežne s Archívom prísloví zhromažďujeme v rámci knižnice Národopisného ústavu paremiologickú literatúru, a to jednak základnej zbierky prísloví slovenských, slovenských aj inojazyčných, pričom nezískateľné diela nahrádzame kópiami.

Domnievame sa, že Národopisný ústav SAV by sa mal perspektívne stať miestom centrálnej dokumentácie slovenských prísloví, ako aj kópií rukopisných zbierok slovenských prísloví z domácich i zahraničných fondov.

Budovanie Archívu prísloví má svoj časový plán: ukončenie súpisu základného fondu bude možné koncom roka 1977 po splnení predpokladov, ako je zachovanie potrebného počtu spolupracovníkov, vykonanie archívnych výskumov v domácich i zahraničných archívoch (v Maďarsku, Juhoslávii). Už v tejto fáze získaného materiálu začneme od roku 1976 práce s utriedovaním korpusu prísloví podľa kľúčových slov.

Využitie súboru prísloví získaných z iniciatívy Národopisného ústavu SAV má svoje logické vyústenie v kritickom s

bornom vydaní slovenských prísloví, ktoré bude dokumentovať ideovosť, významovú i výrazovú variabilitu, formálnu mnohotváornosť, frekvenciu a tým životnosť, ako aj z kontextov vyplývajúcu stálu aktualizáciu a aktuálnosť príslovných výrokov. Predstupneň tohto cieľa je systemizovanie prísloví v Archíve slovenských prísloví. Popritom Archív bude folkloristom priebežne poskytovať možnosť využitia korpusu prísloví v parciálnych

štúdiách, týkajúcich sa historiografie, deskripcie, taxonómie, systematiky, žánrovosti, variačného procesu, frekvencie prísloví, ideovosti a funkcie prísloví vo folklórnom kontexte i mimofolklórnom prostredí.

Rozšírením korpusu prísloví na ich výskyt vo folklórnom kontexte i v celej slovenskej spisbe vedome chceme dokumentovať nielen ľudovosť príslovných výrokov, ale aj ich pevné zakotvenie a výzvam v národnej kultúre.

СЛОВАЦКАЯ ПАРЕМИОЛОГИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕЕ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ

Резюме

Словацкая паремиялогия в прямом смысле этого слова находится в начальной стадии своего развития (*in statu nascenti*). Собственно говоря, паремиялогия в виде современного точного ориентированного исследования, соответствующего ранее опубликованным определениям фольклористов, еще не существует, причем не только у нас.

Тем не менее словацкая культура прошлого предоставляет ценные доказательства заинтересованности в пословицах. В широкой проблематике пословиц автор в данной статье обращает внимание прежде всего на систематику поговорочных изречений, вытекающую в историческом плане из специфических подходов к пониманию пословиц. В наиболее раннем периоде данной заинтересованности, в 17 в., отбор и оценка пословиц проводились в дидактическо-моралистическом аспекте. В начальном периоде народного возрождения, в 18 в., пословицы считались одним из признаков народного языка, в связи с этим в перенятых сборниках возрастает число деревенских пословиц (*proverbia rustici*). В период наивысшего расцвета народного возрождения (романтизм) в 19 в. и, собственно говоря, почти что до настоящего времени пословицы оценивались как специфические образования с точки зрения выражения и значения, при этом подчеркивалась их общественная функция.

Развивающаяся в настоящее время словацкая паремиялогия основывается отчасти на предшествующих направлениях, однако одновременно она стремится углубить базу их изучения в соответствии с уровнем современного общего взгляда на пословицы.

Систематическая классификация пословиц в настоящее время соответствует приведенным аспектам их оценки. В первом сборнике словацких пословиц Д. Синапиуса Горчичка „*Neofogum latino-slavonicum*“, изданном в 1678 году, поговорочные изречения с их латинскими параллелями распределяются по декурням (в те времена обязательный общепринятый образец сборника поговорок Эразма Роттердамского) в иерархической последовательности в соответствии с их этическо-моральными ценностями. В современном понятии такая классификация представляет собой собственно говоря, тематическое распределение пословиц.

В 18 в. филологи распределяют поговорочные изречения (*aditamenta*) по грамматическому признаку (П. Долежал: „*Grammatica slavico-bohemica*, 1746; А. Бернолак: „*Grammatica slavica*, 1970), а именно ключевые слова распределяются по алфавиту, а к совокупности пословиц прибавляется ориентировочный указатель этих заглавных ключевых слов.

Во вступлении к начавшей активизироваться в настоящее время словацкой паремиялогии и к дальнейшим перспективам ее развития автор вкратце информирует о современных теоретических и методологических взглядах на уровне мировой паремиялогии. При этом она основывается на новаторском труде А. Тэйлора и на его современных вариантах, разработанных ведущими фольклористами как европейскими, так и заокеанскими. Автор знакомит с паремиялогическим форумом, представленным журналом „*Proverbum*“, издаваемым, начиная с 1965 года, в Хельсинках,

в городе, в котором в течение 10 лет наблюдается активное развитие современной паремииологии. Состояние словацкой паремииологии в настоящее время представляет собой мероприятие, заключающееся в собирании совокулностей словацких поговорочных изречений (временное рабочее название для всех видов данного фольклорного жанра), начатом в 1971 году Этнографическим институтом Словацкой академии наук в Братиславе. Исполнителем и ответственным руководителем за данную тему является М. Косова.

Основу словацких поговорочных изречений в нашем проекте представляем комплект погово-

рочных изречений, почерпнутых из различных источников в самом широком диапазоне времени. Исходным сроком для изучения встречаемости поговорочных изречений будет служить период старославянского просветительства далее период средневековья, период ренессанса и барокко, период народного возрождения, литературный реализм и современный период. Таким образом, источником для этой основы явится литература, возникшая на территории Словакии, а также вне ее, в случае наличия авторской или же тематической связи со словацким фондом пословиц.

DIE SLOWAKISCHE PAREMIOLOGIE UND DIE PERSPEKTIVEN IHRER WEITEREN ENTWICKLUNG

Zusammenfassung

Die slowakische Paremiologie im strikten Sinne dieses Wortes befindet sich in statu nascendi. Als eine gegenwärtige exakt orientierte Forschung im Sinne der schon veröffentlichten Ansichten der Folkloristen existiert sie eigentlich noch nicht, und schließlich nicht nur bei uns.

Die slowakische kulturelle Vergangenheit bietet aber trotzdem wertvolle Belege über das Interesse für Sprichwörter. Die Autorin ist bestrebt, in diesem Beitrag aus der breiten Problematik der Sprichwörter ihre Aufmerksamkeit vor allem der Systematik der Sprichwortausdrücke zu widmen, die im historischen Aspekt aus den spezifischen Zutritten und aus der Auffassung der Sprichwörter hervorgeht. In dem ältesten Zeitabschnitt dieses Interesses, im 17. Jahrhundert, unterlagen die Auswahl und die Bewertung der Sprichwörter dem didaktisch-moralistischen Aspekt. Zu Beginn der nationalen Wiedergeburt, im 18. Jahrhundert, wurden die Sprichwörter für eines von den Symptomen der Nationalsprache gehalten, und deshalb kommen in die übernommenen Sammlungen die Proverbia rustici hinzu. In der Zeit des Höhepunktes der nationalen Wiedergeburt (Romantismus), im 19. Jahrhundert, und eigentlich bis zur Gegenwart werden die Sprichwörter als ein spezifisches Gebilde seitens des Ausdruckes sowie der Bedeutung bewertet und es wird ihre gesellschaftliche Funktion hervorgehoben.

In der gegenwärtig sich entwickelnden slowakischen Paremiologie knüpfen wir teils an unsere

Vorgänger an, doch gleichzeitig sind wir bestrebt, die Basis des Studiums der Sprichwörter auf dem Niveau der gegenwärtigen allgemeinen Ansicht auf die Sprichwörter zu vertiefen.

Den angeführten Aspekten der Wertung der Sprichwörter entspricht ihre systematische Klassifizierung in der gegebenen Zeit. In der ersten Sammlung der slowakischen Sprichwörter von D. Sinapius Horčíčka, *Neoforum latino slavonicum*, 1678, werden die Sprichwortausdrücke mit lateinischen Parallelen in Dekurien (damals das allgemein verbindliche Muster der Sprichwörteransammlungen von Erasmus von Rotterdam) in der hierarchischen Reihenfolge ethisch-moralischer Werte geordnet. In der heutigen Auffassung ist das eigentlich eine thematische Anordnung der Sprichwörter.

Im 18. Jahrhundert ordnen die Philologen die Sprichwortausdrücke — *Addimenta* zu den Grammatiken (P. Dolčel, *Grammatica slavica — bohemica*, 1746; A. Bernolák, *Grammatica slavica*, 1790) — nach dem Alphabet der Schlüsselwörter ein und sie fügen zum Komplex der Sprichwörter ein Orientierungsregister dieser Stichwörter — Schlüsselwörter bei.

Als Einleitung zu der beginnenden gegenwärtigen slowakischen paremiologischen Aktivität und ihren weiteren Perspektiven brachte die Autorin eine kurze Information über die gegenwärtigen theoretischen und methodologischen Ansichten auf dem Niveau der Weltparemiologie. Sie geht aus dem bahnbrechenden Werk von A. Taylor und aus

seiner gegenwärtigen Erarbeitung durch die prominenten europäischen und überseeischen Folkloristen aus. Die Autorin macht die Leser mit dem paremiologischen Forum bekannt, das durch die Zeitschrift *Proverbium* repräsentiert wird. Diese Zeitschrift wird seit dem Jahre 1965 in Helsinki herausgegeben, wo sich während 10 Jahren die aktive Entwicklung der gegenwärtigen Paremiologie widerspiegelt. Der Zustand der slowakischen Paremiologie in der Gegenwart stellt die Aktion des Sammelns slowakischer Sprichwortkomplexe dar (einstweilige Arbeitsbenennung für alle Arten dieses Folkloregenres), die im Jahre 1971 im Ethnographischen Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften in Bratislava begonnen wurde. Die Löserin und Leiterin dieser Aufgabe ist M. Kosová.

Den Korpus slowakischer Sprichwortausdrücke stellt in unserem Projekt das Sammeln der Sprichwortbelege dar, die den verschiedensten Quellen im breitesten Zeitvorkommen entstammen. Der Zeitausgangspunkt der Forschung des Vorkommens der Sprichwortausdrücke wird der Zeitabschnitt der altkirchenslawischen Bildung sein, weiter die Ära des Mittelalters, die Epoche der Renaissance und des Barocks, die nationale Wiedergeburt, der literarische Realismus und die Epoche der Gegenwart. Die Quellen dieses Korpus liegen also im Schrifttum, das auf dem Gebiete der Slowakei, aber auch außerhalb dieses Gebietes entstand, falls es eine autorische oder thematische Anknüpfung an den slowakischen Sprichwörterfonds hat.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Словацкой Академии Наук
Год издания 23, 1975, № 4
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Божена Филова и Павол Стано
Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клеменсо-
ва 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift der Slowakischen Akademie der
Wissenschaften
Jahrgang 23, 1975, Nr. 4. Erscheint viermal im
Jahre
Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowaki-
schen Akademie der Wissenschaften
Redakteure PhDr. Božena Filová und Pavol Stano
Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume 23, 1975 No. 4.
Published quarterly by VEDA, the Publishing
House of the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová and Pavol
Stano
Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19, Czecho-
slovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Académie slovaque des sciences
Anné 23, 1975, No. 4. Parait quarte fois par an
Editions de VEDA, maison d'édition de l'Acadé-
mie slovaque des sciences
Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et Pavol Stano
Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

Časopis Slovenskej akadémie vied
Ročník 23, 1975, číslo 4 — Vychádza štyri razy
do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadé-
mie vied
Hlavná redaktorka PhDr. Božena Filová
Výkonný redaktor Pavol Stano
Výtvarná redaktorka Viera Miková
Redakčná rada: Prof. dr. Rudolf Bednárík, dr.
Soňa Burlasová, dr. Emília Horváthová, dr. Soňa
Kovačevičová, dr. Milan Lesčák, dr. Michal Mar-
kuš, doc. dr. Ján Michálek, dr. Ján Mjartan, doc.
dr. Štefan Mruškovič, dr. Viera Nosáľová, doc.
dr. Ján Podolák, dr. Antonín Robek.

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného po-
vstania, n. p., Martin
Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné predplatné
Kčs 80,—
Výmer SÚTI č. 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky
vrátane do zahraničia a predplatné prijíma PSN
— Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo
nám. 48/VII, 884 19 Bratislava. Možno objednať
aj na každej pošte alebo u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie
vied, 1975

Distributed in the socialist countries by SLOV-
ART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Cze-
choslovakia. Distributed in West Germany and
West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-
8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik
Deutschland. For all other countries, distribution
rights are held by JOHN BENJAMINS, N. V.,
Periodical Trade, Amsteldijk 44, Amsterdam,
Netherlands.